
РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

УДК 343.288

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.1>

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ПРЕДСТАВНИКІВ ЛГБТ ТА КВІР-СПІЛЬНОТ

Андрусак І.П.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії права та конституціоналізму
Національного університету «Львівська політехніка»*

ORCID: 0000-0001-6887-0510

e-mail: iryna.p.andrusiak@lpnu.ua

Андрусак І.П. Домашнє насильство представників ЛГБТ та квір-спільнот.

Стаття присвячена аналізу проблеми домашнього насильства у житті осіб з особливою сексуальною ідентичністю. Стаття ґрунтується на дослідженні експертних та аналітичних звітів, міжнародних моніторингових та позиціях іноземних науковців різних соціогуманітарних та правових шкіл.

Вказано, що насильство щодо представників ЛГБТ може розглядатися як прихована дисгармонія у соціетальних відносинах, де виявлення сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності викликає негативний резонанс, проблема інкапсулює в собі глибше відчуття невизнання та атакує основні принципи гуманізму та рівності. Насильство спрямоване проти ЛГБТ-індивідів може слугувати індикатором системної нерівності та кризи цінностей у суспільстві, насильство ЛГБТ є формою атентату на саму сутність гідності і свободи, що притаманні кожній людині. Воно стає відзнакою внутрішнього дисонансу, де конфлікт між індивідом і суспільством об'єднується в болючий екзистенційний драматизм.

Мотивовано, що дорослі діти рідше піддаються домашньому насильству чим представники ЛГБТ, яке є особливим в контексті соціокультурних, релігійних та стереотипних уявлень, які існують у деяких суспільствах. Батьки та родичі часто тиснуть на своїх дітей у зв'язку із їх сексуальною чи гендерною ідентичністю, що може призводити до різноманітних негативних наслідків, включаючи емоційне та фізичне насильство. Боязнь відкриття власної сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності стає джерелом конфліктів у родині. Батьки можуть реагувати на це тиском, зневаженням чи відмовою в прийнятті, оскільки стереотипи та упередження можуть також спровокувати формуванню негативного відношення батьків з боку оточуючих та громади.

Визначено особливості прояву домашнього насильства серед представників ЛГБТ та квір-спільнот, зокрема значніша розповсюдженість явища порівняно з людьми, які мають класичну сексуальну ідентичність; проблеми домашнього насильства від батьків та родини через сексуальну ідентичність, що часто передбачає примушування до шлюбу, продовження роду та конфіденційної терапії; піддаються додатковим формам насильства (погроза розголосу особливостей ідентичності, гомофобія, незахищені відносини).

Ключові слова: домашнє насильство, поведінка, ЛГБТ, сексуальна ідентичність, психологічні та фізичні наслідки, діти, батьки.

Andrusiak I. Domestic violence of representatives of the LGBT and queer communities.

The article is devoted to the analysis of the problem of domestic violence in the lives of persons with a special sexual identity. The article is based on the study of expert and analytical reports, international monitoring and positions of foreign scientists of various socio-humanitarian and legal schools.

It is indicated that violence against LGBT people can be considered as a hidden disharmony in societal relations, where the discovery of sexual orientation or gender identity causes a negative resonance, the problem encapsulates a deeper feeling of non-recognition and attacks the basic principles of humanism and equality. Violence directed against LGBT individuals can serve as an indicator of systemic inequality and a crisis of values in society, LGBT violence is a form of assassination of the very essence of dignity and freedom inherent in every person. It becomes a sign of internal dissonance, where the conflict between the individual and society merges into a painful existential drama.

It is motivated that adult children are less likely to be subjected to domestic violence than LGBT representatives, which is special in the context of socio-cultural, religious and stereotypical ideas that exist in some societies. Parents and relatives often pressure their children about their sexual or gender identity, which can lead to a variety of negative consequences, including emotional and physical abuse. The fear of discovering one's sexual orientation or gender identity becomes a source of conflicts in the family. Parents can react to this with pressure, contempt or refusal to accept, as stereotypes and prejudices can also provoke the formation of a negative attitude of parents from others and the community.

The peculiarities of the manifestation of domestic violence among representatives of the LGBT and queer communities are determined, in particular, the phenomenon is more widespread compared to people who have a classic sexual identity; issues of domestic violence from parents and family due to sexual identity, often involving coercion into marriage, procreation and confidential therapy; exposed to additional forms of violence (threat of publicizing identity features, homophobia, unprotected relationships).

Key words: domestic violence, behavior, LGBT, sexual identity, psychological and physical consequences, children, parents.

Постановка проблеми. Домашнє насильство може відбуватися у будь-якому типі міжособистих відносин, включаючи відносини представників ЛГБТ. Актуальність вивчення цього питання зумовлена рядом обставин, серед них одним з основних є те, що домашнє насильство є порушенням основних прав людини, таких як право на безпеку, гідність та свободу від насильства, що має онтологічні соціальні наслідки для жертв та суспільства в цілому. Дослідження дозволяють зрозуміти ці наслідки, включаючи психологічні та фізичні наслідки, проблеми здоров'я, та можливість переосмислення соціокультурних стереотипів.

Мовірно, аббревіатура ЛГБТ все менше включає в себе різноманітність ненормативної сексуальності та гендерної ідентичності. Щоб визнати, що деякі транс-люди ідентифікують себе як гетеросексуалів, і що ідентифікація як небінарна або гендерквірна зростає, ми використовуємо аббревіатуру ЛГБТ як парасольковий термін для включення тих, хто не ідентифікує себе за бінарною статтю та з особливою сексуальною ідентичністю.

Проблеми правового та соціального статусу представників ЛГБТ та квір-спільнот (далі ЛГБТ) є малодосліджуваною проблематикою. В українському суспільстві проблеми, пов'язані із статусом та визнанням прав представників ЛГБТ та

квір-спільнот, залишаються слабо дослідженими. Це обумовлено великою мірою відсутністю належного наукового та соціального інтересу до цього питання, а також відсутністю достатньої кількості об'єктивних наукових досліджень в цій галузі. Вказане зумовлено багатьма обставинами, серед них такі.

По-перше, соціокультурні цінності, так в Україні соціокультурні умови можуть створювати стигматизацію навколо питань, пов'язаних із ЛГБТ та квір-спільнотами, а недостатня відкритість та розуміння соціуму може призвести до відсутності зацікавленості у дослідженні цих питань.

По-друге, політичний контекст, оскільки часто влада намагається уникнути дискусійних у суспільстві проблем, або таких що мають дисонанс із загальноновизнаною ідеологією, цінностями та релігійними догмами. Органи публічної влади свідомо уникають правового регулювання статусу осіб з особливою гендерною ідентичністю тому в науковому аспекті дослідження не є пріоритетними.

По-третє, низький рівень зацікавленості наукової спільноти, в умовах загального невизнання або низького рівня зацікавленості у суспільстві, науковці можуть відчувати відсутність підтримки для дослідження таких тем, тому дослідники можуть віддавати перевагу іншим темам або галузям досліджень, що є більш традиційними або визнаними в академічному середовищі.

По-четверте, відсутність достатньої кількості статистичних даних часто може бути перешкодою для проведення наукових досліджень.

Стан опрацювання. Теоретико-правові, кримінальні та адміністративні аспекти правового регулювання сфери домашнього насильства піднімалися такими науковцями як О. Гумін, В. Шаблистий, І. Жаровська, І. Хомишин, Т. Михайліна, Е. Щемур, А. Драгоненко, Т. Продан та інші. Проблеми статусу ЛГБТ спільнот не часто стають предметом аналізу. Деякі питання в контексті соматичних прав аналізує М. Громавчук, Д. Белов, Ю. Турянський, О. Медвідь. однак питання домашнього насильства серед окремих груп суспільства рідко стає предметом аналізу.

Метою цієї статті є аналіз проблеми домашнього насильства у житті осіб з особливою сексуальною ідентичністю.

Виклад основних положень. Домашнє насильство – це соціальне явище, яке виявляється у фізичних, емоційних, чи інших формах насильства в сімейному оточенні чи у сфері осіб які прирівняні до них (мають чи мали інтимні стосунки, особи які спільно проживають тощо). Воно може стосуватися будь-яких членів сім'ї і виникає внаслідок різних чинників, таких як стрес, конфлікти, непорозуміння, або владні відносини, при будь яких обставин це явище часто є складною проблемою, оскільки воно може призводити

до фізичних і психологічних наслідків для жертв, включаючи травми, стрес, або навіть смерть. Важливо враховувати, що домашнє насильство не обмежується лише фізичними проявами, але може також включати економічну, сексуальну, та емоційну критичну поведінку. Насильство в сім'ї може мати серйозні наслідки для здоров'я суспільства в цілому, включаючи погіршення психічного здоров'я, порушення стосунків і загрози стабільності сімей.

Точна поширеність ЛГБТ (лесбійки, геї, бісексуали, трансгендерні особи) в суспільстві є складно визначити, оскільки це може бути впливовано багатьма факторами, такими як соціокультурні та релігійні вірування, політичні обставини, ступінь відкритості суспільства, методи збору даних та сама гендерна та сексуальна ідентичність, яка може бути прихованою або непрямо визнаною.

Однак в деяких країнах проводяться соціологічні дослідження та опитування для визначення приблизної поширеності ЛГБТ. Дослідники вказують, що «насильство серед ЛГБТ є прихованою проблемою суспільства» [1]. Насильство щодо представників ЛГБТ може розглядатися як прихована дисгармонія у соціетальних відносинах, де виявлення сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності викликає негативний резонанс, проблема інкапсулює в собі глибше відчуття невизнання та атакує основні принципи гуманізму та рівності. Насильство спрямоване проти ЛГБТ-індивідів може слугувати індикатором системної нерівності та кризи цінностей у суспільстві, насильство ЛГБТ є формою атентату на саму сутність гідності і свободи, що притаманні кожній людині. Воно стає відзнакою внутрішнього дисонансу, де конфлікт між індивідом і суспільством об'єднується в болючий екзистенційний драматизм.

Ці дані можуть бути обмеженими, оскільки не всі особи можуть бути готові відкрито розповісти про свою сексуальну чи гендерну ідентичність. Загалом, вказується, що різні показники поширеності особливої статевої ідентичності. Дослідження визначають, що спільнота дорослих лесбіянок-геїв і бісексуалів може становити в цілому 3,5% населення Сполучених Штатів [2], також підраховано, що 2,3% чоловіків у Великій Британії [3] і 2,7% чоловіків в Ірландії [4] ідентифікують себе як гомосексуалісти або бісексуали. За оцінками ВООЗ, від 4% до 16% населення планети вважають себе чоловіками, які мають секс з чоловіками [5]. Важливо враховувати, що сприйняття та прийняття ЛГБТ в різних країнах і культурах різняться, і тому може бути різна відкритість та готовність осіб визнати свою сексуальну чи гендерну ідентичність. Також слід пам'ятати, що цифри можуть змінюватися в залежності від різних факторів і періодів часу.

Дослідження експертних та аналітичних зві-

тів, міжнародних моніторингових та позицій іноземних науковців дає можливість вказати, що існують певні особливості у проявах домашнього насильства серед представників ЛГБТ.

Першою особливістю є те, що за оцінками експертів поширеність домашнього насильства серед одностатевих пар є набагато вищою ніж у різностатевих. Зазвичай шляхом аналізу окремих випадків та опитувань, даних громадських організацій рівень домашнього насильства є непропорційно високим. Ліндсей К. Семпрівіо вказує, що ЛГБК-молодь частіше піддається сексуальному насильству на першому побаченні жертвам побачень і сексуального насильства [6],

Інші дослідження показали, що кожен четвертий гей стикався з домашнім насильством протягом свого життя [7].

Рівень поширення у значно вищий, більше того деякі дослідження доводять неймовірно високі показники. Китайські експерти вказують, що гетеросексуальні чоловіки та жінками, геї та бісексуали зазнають домашнього насильства у п'ять разів частіше, ніж гетеросексуали [8]. Дослідники у Сполучених Штатах довели, що показники поширеності становлять 62,1% і 83% відповідно для чоловіків із числа сексуальних меншин (геїв, бісексуалів, трансгендерів, інтерсексуалів, або квір) [9]. Дослідження Н. Дікерсона-Амайя та В. Костона [10] відповідно щодо бісексуалів, геїв та гетеросексуалів і повідомило про рівень цієї проблеми співвідношення 79%, 83% та 62% відповідно.

Другою особливістю є те, що для дорослих людей домашнє насильство проявляється через поведінку їхніх батьків. Дорослі діти рідше піддаються домашньому насильству чим представники ЛГБТ, яке є особливим в контексті соціокультурних, релігійних та стереотипних уявлень, які існують у деяких суспільствах. Батьки та родичі часто тиснуть на своїх дітей у зв'язку із їх сексуальною чи гендерною ідентичністю, що може призводити до різноманітних негативних наслідків, включаючи емоційне та фізичне насильство. Боязнь відкриття власної сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності стає джерелом конфліктів у родині. Батьки можуть реагувати на це тиском, зневаженням чи відмовою в прийнятті, оскільки стереотипи та упередження можуть також спровокувати формуванню негативного відношення батьків з боку оточуючих та громади.

Північній Америці було виявлено, що порівняно з гетеросексуальними людьми лесбіянки та геї в 1,2 рази частіше повідомляли про фізичне насильство з боку батьків або опікунів [11].

Камінг-аут (від англійської фрази «coming out») – це процес, коли особа визнає або розкриває свою сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність, цей момент може бути важливим та визначальним у житті кожної ЛГБТ-особи.

Однак, на жаль, у деяких випадках камінг-аут може призводити до домашнього насильства з боку батьків чи інших родичів. Батьки, які не приймають чи не розуміють сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність своєї дитини, можуть реагувати на це зневажливо, використовувати фізичне чи емоційне насильство, чи намагатися контролювати та змінювати ідентичність дитини. Результатом може бути насильство вдома, яке включає в себе фізичне та емоційне тиск, ізоляцію, чи втрату підтримки та любові.

Дослідження виявили, що стосунки між лесбійками та геями та їхніми сім'ями часто суперечливі. Молоді лесбійки та геї вважали, що виявлення перед членами родини є великою проблемою. Після камінг-ауту членам сім'ї молоді лесбійки та геї зазнавали не лише негативного ставлення, але й різних форм емоційного насильства, включаючи емоційне відкидання чи активне нехтування. Представники ЛГБТ описали таке негативне ставлення до гомосексуалізму з боку своїх батьків як травматичне [12].

Геї та лесбійки можуть зіткнутися із тиском батьків або родичів, які можуть виявлятися у формі загроз, фізичного або емоційного насильства, чи вимагати від них відповідних стандартів щодо створення сім'ї та народження дітей. У Китаї нещодавно репрезентовано глобальне дослідження (опитано 11 048 дорослих китайських лесбійок і геїв-цисгендерів), котрі повідомили про значний рівень негативного ставлення та насильства з боку батьків та родичів, зокрема найбільший тиск був націлений на примус вийти заміж і мати дітей (70,4%), і зазнавали різних форм негативного ставлення та насильства з боку членів сім'ї на основі сексуальної орієнтації (54,2%) [13].

Деякі іноземні дослідження свідчать про те, що тиск з приводу продовження роду є особливо високим для чоловіків, оскільки вони несуть відповідальність за збереження безперервності сімейних ліній у системі споріднення по батьківській лінії. Загальноприйнятим стереотипом у класичних суспільствах є те, що син повинен бути «слухняним своїм батьківським очікуванням і слідувати тиску, щоб одружитися і тим самим виконати зобов'язання щодо продовження сімейної лінії» [14]. Якщо цього не зробити, це призведе до ганьби їхніх батьків і всієї родини. Батьків, які мають негетеросексуальних дітей, звинувачують у тому, що вони не виховали хорошу дитину та не виконали сімейного обов'язку відтворити потомство. Наявність негетеросексуального члена в сім'ї також сприймається як ганьба, а «наявність негетеросексуального члена сім'ї може зробити сім'ю мішенню для пліток і нанести клеймо на ім'я сім'ї (що призведе до «втрати обличчя»)» [14]

Деякі батьки навіть змушували своїх дітей-лесбійок, геїв і бісексуалів проходити конверсійну терапію, щоб «вилікувати» їхню гомосексуальність [15]. Змушування геїв і лесбійок проходити терапію з метою зміни їхньої сексуальної орієнтації слід розглядати як форму домашнього насильства, яка порушує основні принципи прав людини та психологічного благополуччя. Ця практика, відома як «конверсійна терапія» або «лікування гомосексуалізму», є науково необґрунтованою і може призвести до серйозних негативних наслідків для психічного здоров'я та самоприйняття особи. Зокрема, вона може сприяти виникненню депресії, тривоги, а також ізолювати і викликати конфлікти в сімейному оточенні. Визнання та боротьба із змушуванням представників ЛГБТ до такої терапії важливі з точки зору прав людини і підтримки різноманітності, деякі країни і регіони вже вживають заходів для заборони цього виду терапії через її шкідливий вплив на психічне здоров'я.

Такий стан речей не тільки порушує особисті права та свободи, але також може призводити до серйозних наслідків для психічного та фізичного здоров'я тих, хто стикається з таким тиском. Самовираження та прийняття свого життєвого шляху є важливими для здоров'я і щастя кожної особи, і будь-який тиск або насильство в цьому контексті є неприпустимим. Підтримка гендерної та сексуальної різноманітності та визнання прав людини є ключовими аспектами створення безпечного та інклюзивного середовища для всіх.

Третьою визначеною нами особливістю буде те, що представники ЛГБТ піддаються додатковим формам насильства, окрім таких загальних як фізичне, психологічне, сексуальне та економічне. До них віднесемо такі.

Погроза розголосу інформації про ЛГБТ-особу може бути включена до форм домашнього насильства. Це дія, яка може суттєво зашкодити психологічному та емоційному стану особи, порушуючи її приватність та спричиняючи ворожість або дискримінацію в суспільстві. Страх перед можливим розголосом у ЛГБТ-спільноті виникає внаслідок тривожності чи непевності щодо можливості виявлення своєї сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності в широкому соціальному контексті. Цей страх може бути обумовлений соціокультурним тиском, можливістю негативних реакцій від близьких, страхом дискримінації та насильства, відсутністю правового захисту та бажанням зберегти приватність. Зазвичай негативне ставлення соціуму, наявні стереотипи та стигма стосовно ЛГБТ-осіб можуть створювати страх виявлення своєї сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності, вказане також може стосуватися страху розголосу беред родиною чи страхом втратити авторитет на робочому місці. Цей аспект страху можна розглядати через приз-

му бажання підтримати власну аутентичність та свободу самовираження, не витрачаючи при цьому особистісної інтимності порд з соціальним осудом. Важливо розуміти, що цей страх є відгуком на соціокультурну обстановку та можливі наслідки, які можуть виникнути в результаті розголосу, і відображає прагнення зберегти власну гідність та психологічний комфорт.

Незахищені статеві зносини, які щодо представників ЛГБТ значно підвищують ризик передачі вірусів, таких як ВІЛ, та інших захворювань, оскільки застосування протиепідемічних методів може бути обмеженим або неможливим у зв'язку із страхом виявлення або відкриття своєї сексуальної орієнтації. А також ЛГБТ-особи можуть стикатися з більшими бар'єрами до доступу до професійної допомоги та підтримки, оскільки соціокультурні або релігійні переконання можуть стати заважаючими факторами для відкритого звернення за допомогою.

Гомофобія є негативним ставленням, ворожістю або ворожнечею до осіб, які ідентифікують себе як члени ЛГБТ-спільноти або виявляють нетрадиційну сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність, що виявляється на різних рівнях, включаючи осуд, стереотипи, дискримінацію та фізичне насильство. ЛГБТ-особи можуть стикатися з агресією, нападами чи загрозами на тлі своєї сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності.

Висновок. Визначено особливості прояву домашнього насильства серед представників ЛГБТ та квір-спільнот, зокрема значніша розповсюдженість явища порівняно з людьми, які мають класичну сексуальну ідентичність; проблеми домашнього насильства від батьків та родини через сексуальну ідентичність, що часто передбачає примушування до шлюбу, продовження роду та конфіденційної терапії; піддаються додатковим формам насильства (погроза розголосу особливостей ідентичності, гомофобія, незахищені відносини).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Goldenberg T., Stephenson R., Freeland R., Finneran C., Hadle y. C. "Struggling to be the alpha": Sources of tension and intimate partner violence in same-sex relationships between men. *Culture, Health & Sexuality*, 2016. Vol. 18(8) P. 875–889. <http://bit.ly/2U7tfmN>.
2. Gates G. How many people are lesbian, gay, bisexual, and transgender? *UCLA: The Williams Institute*. 2011 P.1-8 <https://bit.ly/34DaYUE>.
3. Office for National Statistics. Sexual orientation, UK: 2017: Experimental statistics on sexual orientation in the UK in 2017 by region, sex, age, marital

- status, ethnicity and socio-economic classification. 2019 <http://bit.ly/2Qbsho4>.
4. Layte R., McGee H., Quail A., Rundle K., Cousins G., Donnelly C., Mulcahy F., Conroy R. The Irish study of sexual health and relationships. Main Report. 2006 <http://bit.ly/2IMolpM>.
  5. World Health Organization. *Between men: HIV/STI prevention for men who have sex with men*. International HIV/AIDS Alliance. 2003 <http://bit.ly/2Qashoj>.
  6. Semprevivo L. K. Dating and Sexual Violence Victimization among Lesbian, Gay, Bisexual, and Questioning Youth: Considering the Importance of Gender and Sexual Orientation, *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 2021. Vol. 30:5, P. 662-678, DOI: 10.1080/10926771.2020.1832175.
  7. Callan A., Corbally, M., McElvaney R. (). A Scoping Review of Intimate Partner Violence as It Relates to the Experiences of Gay and Bisexual Men. *Trauma, Violence, & Abuse*, 2021. Vol. 22(2), P. 233-248. <https://doi.org/10.1177/1524838020970898>.
  8. Yu Y., Xiao S., Liu K. Dating violence among gay men in China. *Journal of Interpersonal Violence*, 2013. Vol. 28(12), P. 2491–2504. <http://bit.ly/2vT60EV>.
  9. Dickerson-Amaya N., Coston B. Invisibility is not invincibility: The impact of intimate partner violence on gay, bisexual, and straight men's mental health. *American Journal of Men's Health*, 2019. May-June, P. 1–12. <http://bit.ly/2QdZvDm>.
  10. Friedman M.S., Marshal M.P., Guadamuz T.E., Wei C., Wong C.F., Saewyc E.M., Stall R. A meta-analysis of disparities in childhood sexual abuse, parental physical abuse, and peer victimization among sexual minority and sexual nonminority individuals. *American Journal of Public Health*, 2011. Vol. 101(8), P. 1481-1494. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2009.190009>
  11. McCann E., Brown M. Homelessness among youth who identify as LGBTQ+: A systematic review. *Journal of Clinical Nursing*, 2019. Vol. 28(11–12), P. 2061-2072. <https://doi.org/10.1111/jocn.14818>.
  12. Suen Y.T., Wong E.M.Y., Chan, R.C.H. Chinese Lesbian and Gay Adults' Self-Reported Experiences of Negative Treatment and Violence From Family of Origin: Evidence From a Larger-Scale Study in China. *Journal of Family Issues*, 2023. Vol. 44(7), P. 1880-1903. <https://doi.org/10.1177/0192513X211064874>
  13. Kong T.S.K Chinese male homosexualities: Memba, Tongzhi and golden boy (1st ed.).

- London, UK: Routledge. 2010 <https://doi.org/10.4324/9780203849200>.
14. Choi S.Y., Luo M. (). Performative family: Homosexuality, marriage and intergenerational dynamics in China. *The British Journal of Sociology*, 2016. Vol. 67(2), P. 260-280. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12196>.
  15. Chan R.C.H., Leung J.S.Y., Wong D.C.K. Experiences, motivations, and impacts of sexual orientation change efforts: Effects on sexual identity distress and mental health among sexual minorities. *Sexuality Research and Social Policy*. 2022 <https://doi.org/10.1007/s13178-021-00669-5>.